

Kedves Böhm!

Köszönettel vettem július 5-én kelt leveledet, valamint a Szakasitshoz írt leveled másolatát. Sietek azonnal válaszolni, annál is inkább, mivel alkalmam van a levelet Lévy Bélával gyalogpostán küldeni. Lévy holnap indul Svédországba.

Amit Magyarországról írsz, sajnos, tökéletesen fedi a valóságot. A helyzet odahaza szinte kétségbeejtő. Minden baj között a legfőbb baj a gazdasági nyomorúság, és ha ezen nem lennének képesek segíteni, vagy hogy szabatosabban fogalmazzam meg, ha augusztus elsejére a beígért szanalás nem sikerülne, akkor egy kihatásában beláthatatlan gazdasági katasztrófa elé nézünk. A gazdasági csőd pedig – ezt egymás között nyíltan és bátran kimondhatjuk – a mai rendszer összeroppanását jelentené. Éppen mert segíteni akarunk, tisztában kell lennünk a helyzettel. Sajnos, azt kell mondanom, hogy a szanalás kilátásai nem nagyon biztatóak. Legfeljebb egy átmeneti rendezésről lehet szó, noha már ez is sokat jelentene. A szanalás fő kellei hiányoznak, vagy legalább nem állnak megfelelő mértékben a rendelkezésünkre.

A szanalás tényezői a következők:

1. A termés. Ez, noha az utolsó két hónapban a kilátások megjavultak, aligha lesz több 18 millió métermázsánál. Mégis, ha ezt a számot elérjük, éppen hogy elegendő ahhoz, hogy a szanalás egyik pillérévé váljék.

2. A második tényező az árukészlet. Itt minden azon múlik, hogy vajon igaz-e, hogy sikerült előre megfelelő készletet felhalmozni. Ezt bizony nem tudom kontrollálni. Egy tételről tudok: 200 000 pár cipő áll a kormány rendelkezésére. Ez annyit jelent, hogy Magyarország lakossága kb. 2 és fél százalékának cipőszükséglete fedezve van. Mondanom sem kell, hogy ez nem sok. A textilárúkról nincs pontos adatom.

3. A szanalás harmadik feltétele a Vörös Hadsereg létszámának csökkentése. Büchler József¹ szerint egy hónappal ezelőtt 700 000 orosz katona volt az országban, Gerő szerint 150 000. A diszkrepancia a két szám között olyan nagy, hogy az ember igazán nem tudja, hogy mit gondoljon. Aligha van valaki, aki pontos adatot tudna szolgáltatni. Az tény, hogy Budapesten szemmel láthatólag alig van orosz katona. A Tarna völgyéből szintén kivonultak. Ezt magam konstatáltam, de persze mindez mit sem bizonyít.

4. A negyedik és igen fontos tényező a jótétel kérdése. A ma fizetett jótétel messze túlhaladja az ország teherbíró képességét, különösen ha hozzáveszem, hogy havi 5% késedelmi kamatot kell fizetnünk, és ez hónapok óta halmozódik.

5. Ötödik tényező a kinn lévő arany és az elhurcolt javak. A magyar kormány vezetői főképpen emiatt utaztak Nyugatra. A papírforma szerint útjuk eredménnyel járt. Azonban ebben a kérdésben is rájöttem arra, hogy a dolog nem olyan egyszerű, mint ahogy első pillanatra látszott. Noha az arany az amerikai zónában van, nem az amerikaiak rendelkezésére felelt, hanem a közös szövetségi gyűjtőpoolból utalják ki, úgyhogy Byrnesnek² nem is volt joga efelett egyedül rendelkezni. Nem mondom, hogy az ő döntő szava nem fogja-e a mérleget a mi javunkra billenteni, de még ebben az esetben is bizonyos reparációs levonásokat fognak eszközölni. Ami pedig az elhurcolt gyári felszereléseket, az állatállományt és egyéb javakat illeti, ezzel kapcsolatban csak annyit tudok, hogy Byrnes azt mondta Masaryknak: a magyarok efelől illúziókban élnek, mert ezeknek globális összege messze alatta marad a magyar becslésnek. Az elértéktelenedés az elhasználás folytán is előállott.

6. A hatodik tényező a bizalom, illetve a jóakarát, vagyis a termés csak akkor ér valamit, ha a parasztok azt be is szolgáltatják. Sajnos, erre nézve Heves megyében igen rossz

tapasztalatokat szereztem. A hangulat kifejezetten rossz. Veres Péter egyik pártfunkcionáriusa, aki szintén egy értelmes kompolti paraszt és jelenleg a budapesti pártközpontban dolgozik, azt mondta nekem, hogy a parasztnak eszük ágában sincs beszo­l­gáltatni a termést. Mikor azt kérdeztem tőle, hogy vajon azért, mert nem bíznak az új pénzben, azt felelte, hogy nem. „A kormányzatban nem bíznak – mondotta –, és éppen szob­otálással akarják megdönteni.” És hozzátette, hogy ez jól van így. Mindezt nem a Kisgazdapárt embere mondotta, hanem olyan valaki, aki hivatalosan a Baloldali Blokkhoz tartozik. – Az egyes parasztoktól hasonlókat hallottam. Tehát ebben az irányban akarják Veres Péter és ágensei a parasztságot befolyásolni. Ugyanezt sutto­gják a gyóntatópado­kon Mindszenty kispapjai is. „Ne segítsétek a zsidó Budapestet” – ez a jelszó. Ezek a sut­to­gások készítik elő a kunmadarasi eseteket.

Mindezt egybevetve az első feladat az lenne, hogy kieszközöljék az oroszoknál a megszálló hadsereg létszámának 50-60 000 főre való lecsökkentését, de a vilá­gért sem szabad annak megtörténnie, hogy egészen kivonuljanak, mert akkor egész Magyarországon dühöngene a reakció, és igazán nem tudom, hogy mi lenne a rendszerrel. A második feladat annak elérése, hogy az oroszok adjanak legalább egyéves teljes moratóriumot. Amint hallom, a magyar kormányküldöttség Londonban a reparáció kérdéséről se mer­te hozni. Harmadszor: a legerélyesebben fel kell lépni a falun folyó ellenséges agi­ta­cióval szemben. Bele kell nézni Veres Péter úr kártyájába, és a propagandairódját ki­se ellenőrizni kell. Nyíltan fel kell vetni a kérdést, hogy vajon összeegyeztethetőnek tar­ja-e a Baloldali Blokkhoz való csatlakozását, ami igen hasznos, ezzel a vétkes agi­ta­cióval. Negyedszer: Mindszentyékkel szemben erős rendszabályokat kell alkalmazni, ami, mint hallom, az oroszok közbelépésére már részben megtörtént.

Ha valóban biztosítani akarjuk a szanálást, be kell hozni a jegyrendszert, és a kötött gazdálkodás bizonyos formáját drákói szigorral – akár egy pár akasztás árán is – érvényre kell juttatni. Az áruelosztás igazságossága elengedhetetlen feltétele a szanálásnak.

Az áldatlan koalíciós helyzet a fő oka annak, hogy valami párt a vox populit akarja megnyerni, s egyik se vállalkozik arra, hogy egy átmenetileg népszerűtlen, de szükség­es intézkedést szorgalmazzon. A pártok főképpen azzal vannak elfoglalva, hogy a pár­tok arányszámát mindenütt balanszírozzák. A right man in the right place³ elvének alkalmazása helyett egy valóságos kontraszelekció történik, vagyis végeredményben a párt­hűség dönti el, hogy ki milyen állást tölt be, és az is előfordul, hogy az újdonsült párthű, aki nemrégiben nyilas volt, előnyben részesül a szakemberrel szemben.

Az oktatás terén semmi sem történt. Még mindig régi könyvekből tanítanak, mégpe­dig olyan régi iskolamesterek, akik a fiatalságot továbbra is a reakció szellemében neve­lik. Ezért tele van minden fasiszta szervezkedés fiatalokkal.

Mindez kritika. Persze Te is szeretnéd tudni, hogy mit gondolok: mit lehet tenni, ho­gyan lehet mindezen változtatni? A Baloldali Blokk arra törekszik, hogy a Kisgazdapár­tot kettéválassa, s a visszamaradt kisgazdapárti balszárnyal együtt a munkáspártok és a Parasztpárt egy számbelileg kisebb, de töményebb koalíciót alkosson, s a jobboldalt el­lenzékbe szorítsa. Ez a terv kitűnő, mert munkaképessé tenné a koalíciót, de viszont an­nál nehezebb a keresztülvitele. A kisgazdák, akiknél ravaszságban nincs hiány, gyorsan átlátják, hogy mire megy ki a játék, s hogy az új koalíción belül ők lesznek kisebbség­ben. Itt főleg a habozó centrumbeliekre gondolok, mert hiszen nyilvánvaló, hogy a kife­jezetten baloldali néhány kisgazda egymagában semmit sem ér. A fő dolog, hogy Nagy Ferencet megnyerjék. Maradjon továbbra is miniszterelnök, és segítse elő a szelekciót. Ha Nagy ebbe belemegy, ezt csak azért fogja tenni, mert a rendszer elbukása az ő elbu­kását is jelentené, s ahhoz már túlságosan bele van kompromittálva, hogy ép bőrrel ki­másszon ebből. Egy baloldali változás esetén pedig úgyis mindegy. Persze Nagy Feren-

cet nem ismerem elég jól, és így nem tudom megítélni, hogy van-e elég jó judíciuma ahhoz, hogy mindezt felismerje és vállalkozzék erre a merész lépésre.

A szanálással kapcsolatban nem említettem a talán legfontosabb tényezőt, a szomszéd államokkal való kibékülést. Azért nem említettem, mert a fentiek alapján csak az átmeneti, sürgős szanálást lehet keresztülvinni. Tartós szanálást, végső, egészséges gazdasági rendszert el sem lehet másképpen képzelni, mint egy szélesebb közép-európai gazdasági megegyezéssel. Az első lépés egy vámunióféle – még nem is mondom, hogy kifejezetten vámunió –, amit sürgősen tető alá kellene hozni. Persze előbb rendezni kell a legsürgősebb politikai problémákkal kapcsolatos ügyeket. És itt meg kell köszönnöm, hogy Szakasitsnak olyan határozottan írtál az általam felvetett problémáról, és elgondolásaimat ilyen gyorsan és ilyen melegen támogattad. Prágában igen jó hangulatot találtam. Természetesen azzal tisztában kell lennünk, hogy a nemzeti állam gondolatától nem tágitanak, de az az érzésem, most olyan helyzet állott elő – a prágaiaknál inkább, mint a pozsonyiaknál –, hogy die Braut ist zu schön geworden.⁴ A szudétánémetek kitelepítésétől kissé megijedtek, mert hiszen a fő iparágakban, így pl. a híres üvegiparban, elsősorban német szakmunkások dolgoztak, és most féltő, hogy sok gyár kénytelen lesz leállni. Most igyekeznek is visszadédelgetni a német szakembereket, de azt hiszem, ez már nem fog sikerülni. Éppen ezért óvatosabbak lesznek a magyarokkal szemben, amit megerősít az a tény, hogy Szlovákiával szemben a centralizációs irányzat megerősödött. A szlovákok nem tudják megoldani a magyarkérdést. A Békés megyei szlovákok 83%-a nem akarja elhagyni jó, zsíros földjét. Persze a magyarokat azzal vádolják, hogy tervszerűen lebeszélték az ottani szlovákokat a kivándorlásról. Ezt nem lehet ellenőrizni, de még ha voltak is ilyen esetek, nem ez a döntő. A tény az, hogy a nagy ígéretek ellenére a magyarországi szlovák parasztok inkább ama közmondás felé hajlanak, hogy jobb ma egy veréb, mint holnap egy túzok. Ez egyszerű, józan paraszti észjárás. És a részlovakizálással, az új rendszerrel is baj van. A presszióknak engedhet sok 10 000 és 100 000 magyar, de lelkileg egyiket sem fogják megnyerni, s így egy gerjedő tömeget kapnak. Mindent egybevetve a legnagyobb eredmény az volt, hogy Beneš egy újabb találkozóra hívott meg, és talán akkor hajlandó lesz javaslataimat komoly megfontolás tárgyává tenni. Ezekről a javaslatokról pozitív formában még nem tárgyalhattam, mert előbb mindent részletesen át kell beszélnem a magyar kormánnyal. Ha a kormánynak lesz annyi józansága, hogy nem fog lehetetlen dolgokkal előállni s egy szerény rendezést el fog fogadni, akkor valamit talán el is tudunk érni. A részletekről most még nem beszélhetek, mert túl korai volna. A fő dolog az volna, hogy a rendezéssel megnyitnánk egy lehetőségét egy komoly gazdasági együttműködésnek, ami a magyar szanálást biztosítaná, mert nemcsak a magyar, hanem a csehszlovák gazdaság potenciális ereje is támogatná.

Ami a budapesti tartózkodásomat, a fogadást illeti, arról már írtam. Nagyon szép élmény volt. A hivatalos körök részéről a Te előkészítő munkád hatására igazán meleg, szép fogadtatásban részesültem. Azonban a legszebbek a spontán megnyilatkozások voltak. Amikor minden előzetes bejelentés nélkül megjelentünk a Nemzeti Színházban, a közönség felállt, és öt percre tomboló tapsviharral köszöntött bennünket. Igazán szép, spontán megnyilatkozás volt. Ugyanilyen volt [a] kétnapos pünkösdi út a Mátra völgyében. Felejthetetlen, színes két nap volt ez. A parasztok valóban nagy szeretettel fogadtak bennünket. Sok kedves jelenet játszódott le.

Augusztus elején visszamegyek. Sietek haza – éppen azért, mert a helyzet súlyos. A hajó még nem süllyed, de léket kapott és ilyenkor már csak pour l'honneur de drapeau,⁵ ott akarok lenni és segíteni akarok, amennyire csak lehet.

Szakasitscsal sokszor voltam együtt. Sajnos sokáig beteg volt, de most már beállt megint a sorba. Nagyon jól megértettük egymást.

Családoddal együtt meleg barátsággal üdvözöl

PIL 939. f. 28. ó. e. (eredeti). Közli: BVP 313.

¹ Büchler József nyomdász, az SZDP régi gárdájához tartozott. 1918-tól többször volt a párt titkára, 1936–1939 között főtitkára. Ezután már kiszorult a felső pártvezetésből. 1945–1948 között a Nemzeti Bank elnöke. 1950-ben mint „jobboldali szociáldemokratát” bebörtönözték.

² James Francis Byrnes konzervatív demokrata, 1945–1947-ben az USA külügyminisztere. A Szovjetunióval szemben a keményvonalas politika híve.

³ A megfelelő embert a megfelelő helyre (angol).

⁴ Túl szép lett a menyasszony (német).

⁵ A zászló becsületéért (francia).

257. KÁROLYI MIHÁLY RÁKOSI MÁTYÁSHOZ

(London, 1946. július 20.)

Kedves Rákosi,

Mielőtt elutaztam Prágába, Szakasits miniszterelnök-helyettes közölte velem, hogy a minisztertanács, egyhangú határozattal, felterjesztette Tildy elnöknek rendkívüli követ-té és meghatalmazott miniszterré való kinevezésemet. Azonnal közöltem Szakasitssal, hogy ezt a kinevezést csak abban az esetben fogadhatom el, ha a minisztertanács hozzájárul egy általam vezetendő hivatal felállításához. Ennek a hivatalnak az lenne a fő feladata, hogy előkészítse a szomszéd államokkal való gazdasági és kulturális kapcsolataink kiépítését, és ezzel politikailag is megalapozza viszonyunkat a környező országokhoz. Szakasits ezt tudomásul vette és azt mondta, hogy óhajomat át fogja beszélni kollégáival. Két napra rá Prágába utaztam, és így megbeszélésének eredményéről nem kaptam értesítést. Csak Prágában olvastam azután, hogy kinevezésem megtörtént. Hogy hivattal-e avagy anélkül, nem tudom. Azonban akárhogy is történt, a fenti feltételhez kötöm magam.

Elgondolásom ugyanis az, hogy csak úgy tudok és akarok a külügyekbe belefolyni, ha erre megvan a szükséges személyzetem. Szükségem volna egy gazdasági szakértőre, egy, a csehszlovák, román, jugoszláv sajtóval foglalkozó referensre és egy kulturális ügyekkel foglalkozó előadóra. Ha ez a minimális személyzet nincs meg, nem tudok munkához látni, és csak dilettáns módon, sötétben tapogatódnék, ha egyedül, minden alap nélkül folytatnék tárgyalásokat. Amint mondtam, hatásköröm főleg a szomszéd államokkal létesítendő kapcsolatok előkészítésére és kiépítésére terjedne ki. Természetesen ez a hivatal a Külügyminisztérium alá tartozna, és a teendők mindenkor a kormánnyal lennének átbeszélve.

Magyarország legfontosabb kérdése a gazdasági stabilizáció. Ezt pedig csakis úgy lehet tartósan megalapozni, ha vámkörzetünket kiterjeszthetjük. Ez, úgy érzem, ma már létkérdés. A békekonferencia után nem folytathatjuk tovább az illúziókon alapuló politikát. Egyszerre szakad rá a rendszerre a béke elfogadtatásának problémája és a stabilizáció megteremtésével járó gond. Mindezzel korántsem akarom azt mondani, hogy a pillanatnyi stabilizáció nem fontos, de nyilvánvaló, hogy a tartós stabilizáció feltételeit csak ezután kell megteremteni. Múlhatatlanul szükségünk van az arany és az elhurcolt javak visszakapására, a Vörös Hadsereg létszámának 50-60 ezer főre való lecsökkentésére és egy jóvátételi moratóriumra.¹ A ti nyugati utatok, igaz, sikerrel járt, de minthogy az arany nem arra kell, hogy az új pénz fedezetéül szolgáljon, hanem arra, hogy hiányos árukész-